

Capitolul I

Competența materială (art. 94-106 C. pr. civ.)

1. Competența materială de soluționare a recursului

Codul de procedură civilă, art. 97 pct. 1 și art. 483 alin. (3) și (4)

Înalta Curte de Casație și Justiție este instanța de drept comun în ceea ce privește judecata în recurs, iar curțile de apel sunt instanțe de drept comun în privința judecării apelurilor. Numai în cazurile expres și limitativ prevăzute de lege competența de soluționare a recursului este încredințată instanței ierarhic superioare celei care a pronunțat hotărârea atacată.

În viziunea actualului Cod de procedură civilă, recursul urmărește să supună Înaltei Curți de Casație și Justiție, cu excepțiile prevăzute de lege, examinarea conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile. Rolul acesteia, ca instanță de casație, este acela de a asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii de către toate instanțele judecătorești.

Expunerea de motive a noului Cod de procedură civilă relevă intenția legiuitorului și impune interpretarea textelor din materia competenței de soluționare a recursurilor în conformitate cu această intenție. În concret, „potrivit noii reglementări, recursul urmărește să supună Înaltei Curți de Casație și Justiție examinarea, în condițiile legii, conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile în concret, aceasta fiind una dintre modalitățile prin care se asigură o practică judiciară unitară la nivelul întregii țări; Competența de soluționare a recursului va reveni, ca regulă, Înaltei Curți de Casație și Justiție, fiind prevăzute expres hotărârile care pot fi atacate cu recurs, hotărârile sustrate recursului, precum și un număr limitat de cazuri în care recursul se va judeca de instanța ierarhic superioară celei care a pronunțat hotărârea recurată – în situația unor hotărâri simple, cum ar fi cele care constată perimarea, dispun suspendarea

etc.” (Secțiunea a II-a, punctul D.2.3 – Recursul, din expunerea de motive la noul Cod de procedură civilă).

➞ *Curtea de Apel Cluj, Secția a II-a civilă, Decizia civilă nr. 260 din 14 noiembrie 2017*

Prin decizia civilă nr. 774/A/12.06.2017 pronunțată de Tribunalul Specializat Cluj în dosarul nr. .../219/2015, s-a respins apelul declarat de către Banca S.A. în contradictoriu cu intimații R.O.Ș. și R.A. împotriva sentinței civile nr. 285/2016, pronunțată la data de 30.03.2016 de către Judecătoria Dej.

Împotriva acestei decizii a declarat recurs Banca S.A., solicitând casarea deciziei recurate și trimiterea cauzei spre rejudecare Tribunalului Specializat Cluj și obligarea intimaților reclamanți la plata cheltuielilor de judecată.

În motivarea recursului, recurenta a invocat, în primul rând, motivul de casare prevăzut de art. 488 pct. 4 C. pr. civ., deoarece instanța de apel a respins în mod eronat inadmisibilitatea cererii de modificare judiciară a dobânzii contractuale, soluția fiind dată cu depășirea atribuțiilor puterii judecătorești. Astfel, în opinia recurente, principiul simetriei presupune că modificarea unui raport juridic obligațional nu poate fi realizată decât printr-un nou acord al părților. Instanțele judecătorești nu se pot substitui părților și nu pot interveni în relația contractuală a acestora pentru a modifica un raport juridic contractual.

Recurenta a invocat, de asemenea, motivul de casare prevăzut de art. 488 pct. 5 C. pr. civ., incident în opinia recurente deoarece instanța de apel a încălcat flagrant principiul disponibilității și s-a pronunțat asupra a ceea ce nu s-a cerut. În concret, instanța de apel, prin decizia recurată, a dispus modificarea dobânzii contractuale pentru viitor. Aceasta reprezintă o încălcare a limitelor investiției instanței și a principiului disponibilității.

De asemenea, s-a invocat motivul de casare prevăzut de art. 488 pct. 8, deoarece instanța de apel a constatat caracterul abuziv al unor clauze din contractul de credit, cu interpretarea și aplicarea greșită a dispozițiilor legale incidente. Instanța de apel a pronunțat decizia cu încălcarea normelor prescise de Legea nr. 193/2000, cu încălcarea prevederilor O.U.G.

nr. 50/2010, precum și cu încălcarea normelor prescrise de Codul civil de la 1864, act normativ incident prin raportare la data încheierii contractului de credit bancar.

Contrar celor reținute de către prima instanță, clauzele contestate se circumscriu obiectului principal al contractului și nu pot fi analizate astfel din perspectiva Legii nr. 193/2000, care exclude de la posibila constatare a caracterului abuziv astfel de clauze. Mai mult, aceste clauze au fost negociate sau ar fi putut fi negociate de către un consumator diligent.

Prin întâmpinarea formulată, intimații au solicitat, în principal, respingerea recursului ca inadmisibil, iar în subsidiar, respingerea recursului ca neîntemeiat.

Deliberând cu prioritate, în temeiul art. 248 C. pr. civ., asupra excepției necompetenței materiale a Curții de Apel Cluj, în soluționarea recursului declarat împotriva deciziei civile nr. 774/12.06.2017 pronunțată de Tribunalul Specializat Cluj, excepție invocată din oficiu în ședință publică la termenul din data de 14.11.2017, instanța a reținut că, în conformitate cu dispozițiile art. 96 pct. 3 C. pr. civ., „Curțile de apel judecă: (...) 3. ca instanțe de recurs, în cazurile anume prevăzute de lege”.

Totodată, relevante sunt în cauză prevederile art. 97 pct. 1 și art. 483 alin. (3) și (4) C. pr. civ., potrivit cărora:

Art. 97: „Înalta Curte de Casație și Justiție judecă: 1. recursurile declarate împotriva hotărârilor curților de apel, precum și a altor hotărâri, în cazurile prevăzute de lege”.

Art. 483 alin. (3): „Recursul urmărește să supună Înaltei Curți de Casație și Justiție examinarea, în condițiile legii, a conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile.

(4) În cazurile anume prevăzute de lege, recursul se soluționează de către instanța ierarhic superioară celei care a pronunțat hotărârea atacată. Dispozițiile alin. (3) se aplică în mod corespunzător”.

Prevederile legale amintite relevă orientarea legiuitorului în noul Cod de procedură civilă, conform căreia Înalta Curte de Casație și Justiție este instanța de drept comun în ceea ce privește judecata în recurs, iar curțile de apel sunt instanțe de drept comun în privința judecării apelurilor. Numai în cazurile expres și limitativ prevăzute de lege, competența de soluționare a recursului este încredințată instanței ierarhic superioare celei care a

pronunțat hotărârea atacată; spre exemplu, recursul împotriva hotărârii pronunțate de tribunal prin care se ia act de renunțarea la judecată sau la drept [art. 406 alin. (6), art. 410 C. pr. civ.], recursul declarat împotriva încheierii de suspendare a judecării sau de respingere a cererii de repunere pe rol pronunțate de tribunal [art. 414 alin. (1) C. pr. civ.], recursul împotriva hotărârii de perimare dată de tribunal [art. 421 alin. (2) C. pr. civ.], recursul promovat împotriva hotărârii tribunalului dată pe baza recunoașterii pretențiilor reclamantului de către pârât [art. 437 alin. (1) C. pr. civ.], recursul împotriva hotărârii tribunalului care consfințește tranzacția părților (art. 440 C. pr. civ.), recursul împotriva hotărârii pronunțate de tribunal în materia contenciosului administrativ (art. 20 din Legea nr. 554/2004) etc.

Mai mult, art. 96 pct. 3 C. pr. civ. prevede expres, spre deosebire de art. 3 pct. 3 C. pr. civ. de la 1865, faptul că curtea de apel soluționează recursuri doar în cazurile *anume* prevăzute de lege, fiind, așadar, instanță *de excepție* pentru soluționarea acestei căi de atac, chiar și atunci când tribunalul pronunță o decizie în apel. Așadar, având în vedere noua reglementare, care nu mai conține dispoziții generale în sensul soluționării căii de atac de reformare de către instanța imediat superioară, curtea de apel soluționează recursuri doar în cazurile arătate de art. 483 alin. (4) C. pr. civ., adică atunci când, potrivit unei dispoziții exprese a legii, recursul este soluționat de instanța ierarhic superioară (anterior enunțate).

Este real că și art. 97 pct. 1 C. pr. civ. prevede că Înalta Curte de Casație și Justiție soluționează recursurile declarate împotriva deciziilor curții de apel, iar în cazul altor hotărâri, *în cazurile prevăzute de lege*. Există însă o diferență de substanță, nu doar formală, între art. 96 pct. 3 C. pr. civ., care se referă la cazurile *anume* prevăzute de lege (trebuie așadar o dispoziție legală expresă care să dea un recurs în competența Curții de Apel) și art. 97 pct. 1 C. pr. civ., care trimite la cazurile prevăzute de lege – aceasta întrucât, potrivit art. 483 alin. (3) C. pr. civ., recursul urmărește să supună Înaltei Curți de Casație și Justiție examinarea, în condițiile legii (mai exact: în condițiile art. 488), a conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile.

Acest text de lege este departe de a fi pur formal, dimpotrivă, el anticipează și permite finalitatea căii de atac extraordinare a recursului, respectiv

examinarea de către *Înalta Curte de Casație și Justiție*, ca regulă, a conformității hotărârilor recurate cu normele de drept aplicabile. Așadar, textul instituie competența de drept comun a Înaltei Curți de Casație și Justiție de a soluționa recursuri.

Desigur, Curtea a luat în considerare interpretarea potrivit căreia o soluție contrară ar putea decurge dintr-un principiu nescris al ierarhiei jurisdicționale. Spre deosebire de fosta reglementare, acesta nu mai este consacrat legislativ, iar competența trebuie stabilită exclusiv prin lege [art. 126 alin. (2) din Constituție].

Tezele prealabile ale noului Cod de procedură civilă relevante în expunerea de motive, precum și dispozițiile acestuia, sunt în sensul că instanța de recurs de drept comun este *Înalta Curte de Casație și Justiție* (desigur, cu restrângeri notabile ale dreptului la recurs, dar admisibilitatea recursului trebuie stabilită de instanța competentă). Totodată, nu se poate vorbi de un veritabil principiu al organizării judiciare (al ierarhiei ori al judecării căilor de atac de reformare de către instanța imediat superioară), câtă vreme legiutorul a derogat în mod semnificativ de la o atare regulă prevăzută în sistemul procesual anterior (O.U.G. nr. 58/2003 și actele normative subsecvente, ale căror norme tranzitorii au făcut posibilă chiar judecarea căii de atac de reformare de către un alt complet al aceleiași instanțe) și a abandonat-o cu totul în materia procedurii penale. În fine, în materie civilă, judecarea recursului de către instanța ierarhic superioară a fost prevăzută doar ca excepție [art. 483 alin. (4)], prin derogare de la regula reglementată de art. 483 alin. (3) C. pr. civ., așa cum pe larg am enunțat anterior.

În cauză, recursul promovat de Banca S.A. vizează decizia civilă nr. 774/A/12.06.2017 pronunțată de Tribunalul Specializat Cluj, fiind declarat în condițiile art. 483 și urm. C. pr. civ, astfel cum relevă cuprinsul cererii de reformare. Prin decizia criticată a fost soluționat pe fond apelul promovat împotriva unei sentințe pronunțate de judecătore în cadrul unei acțiuni având ca obiect principal constatarea nulității unor clauze cuprinse într-un contract de credit, hotărârea dată în apel nefiind susceptibilă de încadrare în situațiile de excepție vizate de art. 96 pct. 3 C. pr. civ.

În acest context, instanța constată că sunt aplicabile regulile de drept comun în materia competenței materiale a instanțelor, iar conform dispozițiilor art. 97 pct. 1 coroborat cu art. 483 alin. (3) C. pr. civ., competența de

soluționare a recursului revine, în mod lipsit de echivoc, instanței supreme, al cărei rol esențial constă în unificarea practicii judiciare. Or recursul, cale extraordinară de atac de reformare, constituie unul dintre aceste mecanisme esențiale de unificare a practicii.

Se spune foarte clar în aplicarea acestui principiu, conform considerentelor Deciziei nr. 369/2017 a Curții Constituționale, faptul că „În viziunea actualului Cod de procedură civilă, recursul urmărește să supună Înaltei Curți de Casație și Justiție, cu excepțiile prevăzute de lege, examinarea conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile. Astfel, competența de soluționare a recursului aparține, cu excepțiile prevăzute de lege, Înaltei Curți de Casație și Justiție, deoarece rolul acesteia, ca instanță de casație, este acela de a asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii de către toate instanțele judecătorești, rol consacrat prin art. 126 alin. (3) din Constituție” (finalul par. 26).

Principiul rezultă și mai pregnant din par. 30 al deciziei enunțate, potrivit căruia „pornind de la scopul recursului, care, potrivit art. 483 alin. (3) din Codul de procedură civilă, este acela de a supune Înaltei Curți de Casație și Justiție examinarea conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile, Curtea reține că acest scop este parte a mecanismului pus la îndemâna instanței supreme de a realiza interpretarea și aplicarea unitară a legii, rol consacrat de art. 126 alin. (3) din Constituție, precum și a garanțiilor dreptului la un proces echitabil, în sensul că cetățeanul trebuie să fie încredințat de faptul că i s-a aplicat corect legea la judecata în fond și că au fost respectate normele de ordine publică referitoare la compunerea instanței sau competența instanței, alte reguli de procedură apreciate ca fiind importante, cerințele referitoare la motivarea hotărârii sau autoritatea de lucru judecat. Este adevărat că recursul în interesul legii este un alt element al mecanismului de interpretare și aplicare unitară a legii, însă acesta se aplică numai în situațiile în care există o jurisprudență neunitară de o anumită consistență. (...) Mai mult, recursul în interesul legii acoperă situațiile pentru viitor, el nefiind un remediu direct, nemijlocit al persoanei pentru revenirea la starea de legalitate în cazul concret dedus judecății. Prin urmare, în vederea unificării jurisprudenței, Înalta Curte de Casație și Justiție nu are numai rolul de a soluționa recursuri în interesul legii, ci și pe

acela de a casa hotărârile instanțelor inferioare care nu sunt conforme cu regulile de drept aplicabile”.

Revenind de la considerente de ordin general la cazul concret analizat, chiar dacă intimații invocă o inadmisibilitate a recursului declarat, o atare examinare nu poate fi făcută decât de către instanța competentă material (funcțional) în ce privește soluționarea recursului. În lipsa unei reguli exprese în sens contrar, în cauze precum cea de față, competența aparține, așadar, Înaltei Curți de Casație și Justiție, potrivit art. 483 alin. (3) C. pr. civ.

Pentru toate considerentele expuse, reținând în esență caracterul său de excepție de procedură, absolută și dilatorie, în temeiul art. 132 C. pr. civ., instanța admite excepția necompetenței materiale a Curții de Apel Cluj și declină competența de soluționare a recursului declarat de Banca S.A. în contradictoriu cu intimații R.O.Ș. și R.A. împotriva deciziei civile nr. 774/12.06.2017 pronunțată de către Tribunalul Specializat Cluj în favoarea Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Note:

1. Curtea de Apel Constanța, Secția I civilă, decizia civilă nr. 4/C din 31 ianuarie 2018, publicată în Revista Pandectele Române nr. 1 din 28 februarie 2018:

Posibilitatea provocării unui control judiciar al hotărârii judecătorești pentru motive referitoare la pronunțarea acestora cu nerespectarea condițiilor formale, legal prevăzute, de desfășurare a judecății sau ca o consecință a unui raționament jurisdicțional eronat, este reglementată în prezent prin normă constituțională.

Însă, potrivit art. 129 din Constituția România, revizuită, părțile interesate pot exercita căile de atac numai în condițiile legii procesuale.

Corespunzător acestui principiu constituțional, legea procesual civilă a reglementat dreptul examinării cauzei civile în două/trei grade de jurisdicție, după caz, determinând hotărâri susceptibile a fi supuse reformării, căile de atac și titularii acestora, precum și cazurile de casare, iar acest mod de determinare asigură un control judiciar efectiv al hotărârii judecătorești și satisface exigențele art. 21 din Legea fundamentală, referitoare la liberul acces la justiție și la dreptul la un proces echitabil, reglementate prin Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Prin Decizia nr. 1/1994 pronunțată de Plenul Curții Constituționale, s-a statuat că liberul acces la justiție presupune accesul la mijloacele procedurale prin care se înfăptuiește actul de justiție. S-a considerat că legiuitorul are competența exclusivă de a stabili regulile de desfășurare a procesului în fața instanțelor judecătorești, soluție ce rezultă din dispozițiile constituționale ale art. 126 alin. (2), potrivit căruia: „Competența și procedura de judecată sunt stabilite prin lege”.

Pentru situații deosebite, legiuitorul poate stabili reguli speciale de procedură, precum și modalități de exercitare a drepturilor procesuale, astfel încât liberul acces la justiție să nu fie afectat.

Prin Decizia nr. 369 din 30 mai 2017, Curtea Constituțională a României a suprimat „pragul valoric” în materia căilor de atac de reformare, în speță recursul, statuând că este neconstituțională sintagma „precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv” cuprinsă în art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 privind unele măsuri pentru degrevarea instanțelor judecătorești, precum și pentru pregătirea punerii în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă. Urmare a acestei decizii, nici pragul de 500.000 lei din art. 483 alin. (2) C. pr. civ. nu mai rămâne în vigoare față de considerentele decisive din par. 34 al deciziei mai sus invocate.

În ceea ce privește competența de soluționare a recursurilor, prin considerentele decizorii inserate în Decizia nr. 369 din 30 mai 2017, Curtea Constituțională a României subliniază că respectarea efectivă a regulii conform căreia Înalta Curte de Casație și Justiție este principala instanță de recurs – cu derogările minore expres prevăzute de Codul de procedură civilă – nu reprezintă o simplă opțiune, ci o obligație de ordin constituțional pentru legiuitor. Curtea reține: „competența de soluționare a recursului aparține, cu excepțiile prevăzute de lege, Înaltei Curți de Casație și Justiție, deoarece rolul acesteia, ca instanță de casație, este acela de a asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii de către toate instanțele judecătorești, rol consacrat prin art. 126 alin. (3) din Constituție” (par. 26).

Instanța de contencios constituțional a reamintit că judecata recursurilor de către instanța supremă este parte a mecanismului constituțional de asigurare a unității de interpretare și aplicare a legii. Procedura recursului în interesul legii și cea a pronunțării hotărârii prealabile asupra unor chestiuni

de drept sunt complementare. Rolul constituțional al instanței supreme se realizează, în principal, prin judecarea recursurilor ordinare. Prin urmare, „în vederea unificării jurisprudenței, Înalta Curte de Casație și Justiție nu are numai rolul de a soluționa recursuri în interesul legii, ci și pe acela de a casa hotărârile instanțelor inferioare care nu sunt conforme cu regulile de drept aplicabile” (par. 30).

A concluzionat Curtea Constituțională că noțiunea de recurs este simbiotic legată de instituția Înaltei Curți de Casație și Justiție, justițiabilul fiind îndreptățit să aibă dreptul de acces la Înalta Curte de Casație și Justiție, iar nu dreptul la un recurs în fața unei instanțe inferioare acestuia și care, în structura constituțională, nu prezintă nici garanțiile de interpretare și aplicare unitară a legii.

În acest sens se reține că, „pornind de la scopul recursului, care, potrivit art. 483 alin. (3) din Codul de procedură civilă, este acela de a supune Înaltei Curți de Casație și Justiție examinarea conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile, Curtea reține că acest scop este parte a mecanismului pus la îndemâna instanței supreme de a realiza interpretarea și aplicarea unitară a legii, rol consacrat de art. 126 alin. (3) din Constituție, precum și a garanțiilor dreptului la un proces echitabil, în sensul că cetățeanul trebuie să fie încredințat de faptul că i s-a aplicat corect legea la judecata în fond și că au fost respectate normele de ordine publică referitoare la compunerea instanței sau competența instanței, alte reguli de procedură apreciate ca fiind importante” (par. 30).

Aceste considerente sunt decisive și, prin aceasta, obligatorii, deoarece pe ele se sprijină soluția adoptată de Curtea Constituțională, aspect subliniat în par. 34 atunci când se referă la obligațiile legiuitorului în legătură cu art. 483 alin. (2) C. pr. civ. Soluția Curții Constituționale se bazează nu numai pe ideea inegalității între cetățeni ca urmare a introducerii/menținerii criteriului „pragului valoric”, ci și pe ideea că dreptul în legătură cu care opera limitarea neconstituțională este reprezentat tocmai de accesul la analiza de legalitate pe care o face Înalta Curte de Casație și Justiție.

Dimensiunea rolului constituțional pe care îl joacă instanța supremă în asigurarea unității de interpretare și aplicare a legii, afirmat cu insistență în considerentele deciziei ca fiind principal pilon al mecanismului constituțional,